’ T Pauweveerke door J.J. Cremer

De titel van het handschrift is “'t Paauwenveérke: Een Betuwsche novelle”. De titel van de eerste druk is Het pauwerveerke.

Het handschrift is gedateerd: Arnhem 6 september 1857. Handschrift in bezit van de koninklijke bibliotheek. Fol. 2-24: oorspronkelijke handschrift. Fol. 28-49: afschrift 'ter voordracht'. Fol. 26-27 en 50-51: Zeven inleidingen tot voordrachten in 1857 en 1858.

1e druk in: De Tijdspiegel. Arnhem: D.A. Thieme, 1858. dl. 1, p. 335-358.

2e druk in: Distels in ’t weiland: Over-Betuwsche vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff, [1865]. p. 67-98

3e druk in: Nieuwe Over-Betuwsche vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff, 1866. p. 81-120.

4e druk in: ’t Pauweveerke. Leiden: A.W. Sijthoff, 1867.

5e druk in: In de Betuwe. Licht en schaduw. Leiden: A.W. Sijthoff, z. j. [c. 1868]. 51 p.

6e druk: ‘t Pauweveerke : Overbetuwsche vertelling. Leiden: A.W. Sijthoff, [1870]. 4e druk. 51 p. Algemeene bibliotheek, dl. 1.

7e druk in: Overbetuwsche novellen: Bruur Joapik. ‘t Pauweveerke. Leiden: A.W. Sijthoff, [1872]. p. 41-80. Met afb.

8e druk in: Overbetuwsche novellen: bruur Joapik. Oan ’t kleine revierke. ’t Pauweveerke. Leiden: A.W. Sijthoff, [ca.1872]. p. 73-104.

9e druk in: Overbetuwsche novellen. Leiden: A.W. Sijthoff, [1877]. p. 41-80. Met afb. In serie met Bruur Joapik. ’t Pauweveerke.

10e druk in: Overbetuwsche novellen. Leiden: A.W. Sijthoff, [1877]. p. 41-80. In serie met Bruur Joapik. ’t Pauweveerke.

11e druk in: Overbetuwsche novellen: Bruur Joapik. ‘t Pauweveerke. Amsterdam: Gebr. Koster, [1880]. p. 41-80. (herdruk uitgave 1872).

12e druk in: Overbetuwsche novellen. Amsterdam: D. Noothoven Van Goor, 1881. p. 31-61. Romantische werken, dl. 12.

12e druk in: Overbetuwsche novellen: ’t kriekende kriekske …[et al]. Leiden: A.W. Sijthoff, [1887]. 7e druk. p. 28-56. Romantische werken.

13e druk in: Overbetuwsche novellen: ’t kriekende kriekske …[et al]. Leiden: A.W. Sijthoff, [ca. 1890]. 9e druk. p. 28-56. Vijftig-cents-edtie, no. 18.

14e druk in: Overbetuwsche novellen: ’t kriekende kriekske …[et al]. Leiden: A.W. Sijthoff, [ca. 1895]. 10e druk. p. 28-56. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers.

15e druk in: Overbetuwsche novellen: ’t kriekende kriekske …[et al]. Leiden: A.W. Sijthoff, [ca. 1895]. 10e druk. p. 28-56. Vijftig-cents-editie, no.18.

16e druk in: Overbetuwsche novellen: ’t kriekende kriekske …[et al]. Leiden: A.W. Sijthoff, [1896]. 8e druk. p. 28-56. Romantische werken.

17e druk in: ’t Pauweveerke. ’t Kriekende kriekske. Kruuzemunte. Leiden: A.W. Sijthoff, [1905]. p. 1-31.Leidsche herdrukken, no. 1.

18e druk in: ’t Pauweveerke, enz. tien novellen. Leiden: A.W. Sijthoff’s uitg.-mij., [1909]. p. 3-31. Bibliotheek voor het Nederlandsche volk. Deel 2. (Gebundelde heruitgave van de Leidsche herdrukken).

19e druk in: Overbetuwsche novellen: ’t kriekende kriekske […et al.]. Leiden: A.W. Sijthoff’s uitg.-mij., [ca. 1912]. 11e druk. p. 28-56.

20e druk in: Overbetuwsche novellen: ’t kriekende kriekske […et al.]. Leiden: A.W. Sijthoff’s uitgeversmij., [1917]. 12e druk. p. 28-56. Romantische werken. [Rode serie].

21e druk in: Overbetuwsche novellen: ’t kriekende kriekske […et al.]. Leiden: A.W. Sijthoff’s uitgeversmij., [1917]. 12e druk. p. 28-56. Romantische werken. [Blauwe serie].

22e druk in: De kleine boekerij: een serie voortbrengselen uit de Nederlandse letterkunde, voornamelijk ten dienst van het M.U.L.O.: uitgegeven en van inleidingen en aantekeningen voorzien door J.J. Borger en F.J. Schmit. Groningen: P. Noordhoff n.v., 1937. 87 p. De kleine boekerij, no. 3, J.J. Cremer: ‘t pauweveerke.

23e druk in: Overbetuwsche novellen: ’t kriekende kriekske [et al.]. Leiden: A.W. Sijthoff’s uitgeverij n.v.., [1940]. 13e druk. p. 28-56.

24e druk in: Schoeffele ien de hof: Betuwsche vertellingen. Bewerking Thijs van Woerkom. Nijmegen: Drukkerij Trio, 1980. p. 22-44. Met afb.

25e druk in: Distels in ’t weiland: Over-Betuwsche vertellingen … [ingeleid door H.J. Eijssens. ’s-Gravenhage: Kruseman’s uitgeversmaatschappij b.v., [1980]. p. 67-98. Met afb. Fotografische herdruk van de uitgave uit 1865.

Vertaling in het Duits:

Das Pfauenfederchen: eine holländische Dorfgeschichte / nach J. J. Cremer von Leo van Heemstede. Einsiedeln u.a. Benziger: Druck und Verlag von Gebrüder Karl und Nikolaus Benziger, 1872. Familien-Bibliothek; 26. Serie 2, No. 1. - 127 s.: Ill.

Das Pauenfederchen. In: Ober-Betuwe'sche Novellen: ubersetzt von E.G. Münster, Aschendorffschen Buchhandlung. 1877. p. 39-88.

Die Pfanenfeder. In: Holländische Novellen: nach dem Niederländischen von W. Lange, Fr. Schnettler und A. Steinbach. Leipzig: Druck und Verlag von Philipp Reclam jun, [1880]. p. 442-492.

Bewerking in het Fries:

It pauwefearke - Jacobus van Loon, Jz. [S.l. : s.n.], [1875]. 22 p. Naar J.J. Cremer, iets verkort; de dialoog in het Friesch.

Bewerking tot toneelstuk:

’T Pauweveerke : toneelspel in vier bedrijven. Bewerking door U.G. Dorhout. Drieborg: J. Bakker, 1912. 2e druk: Scheemds : De Noordstar, 1930.

Handschrift in de Koninklijke bibliotheek in Den Haag:

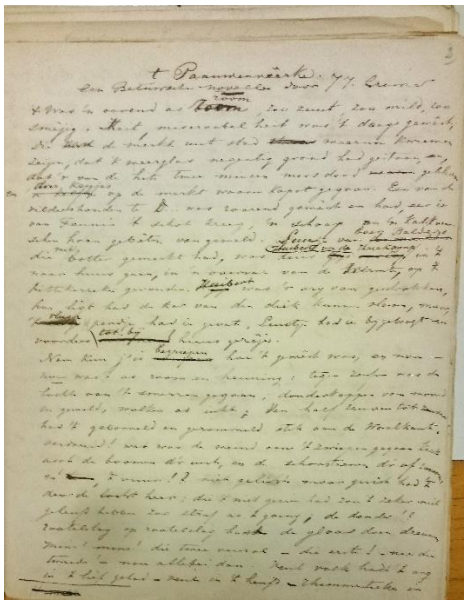

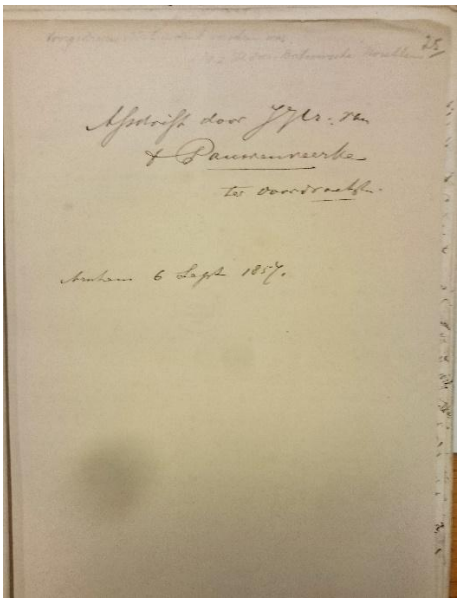

Pauweveerke. Inleiding tot de voordracht in Den Haag op 23 november 1857.

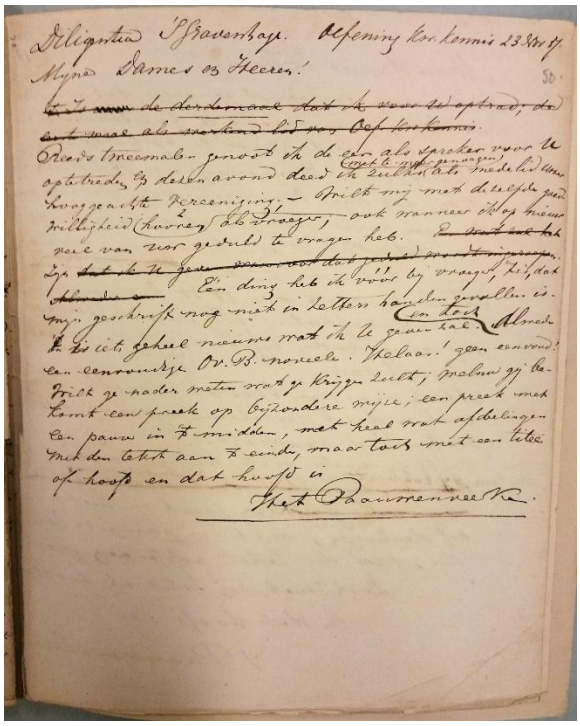

Leydse courant, 18 februari 1858:

publiek. (Wordt vervolgd.)

OPENBARE VERGADERING

VAN DE

MAATSCHAPPIJ VAN FRAAIJE KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN, AFDEELING LEYDEN,

Op den 13den *Februarij ll.*

De avond van den 13den Febr. zal zeker allen, die toen in de zaal van het gebouw Tot Nut van 't Algemeen bijeengekomen waren, lang in het geheugen blijven. De geliefde schrijver der Betuwsche novellen, de heer Cremer, kwam in persoon een zijner verhalen, nog niet in druk verschenen, »het Paauwenveêrke" getiteld, onder ons voordragen. Velen hadden zich reeds vermeid aan de frissche Betuwsche lucht en het vrolijke landschap, dat zich in zijne tafereelen afspiegelt, en met genot de gesprekken der dorpers beluisterd, die in zijne schriften niet worden opgevoerd, maar schijnen te spreken en te leven. Menig hart was reeds gewonnen voor den jongen kunstenaar die onder het boerenhuis zooveel edele stof voor de dichtkunst had ontdekt, die de kernachtige ruwheid der volkstaal door zooveel fijn gevoel wist te bezielen, en zijn moedig penseel doopende in het krachtig koloriet der werkelijkheid, aan zijne opregte schilderingen eene tint wist te geven van aartsvaderlijke onschuld. Wie zou hem niet waardeeren den man, die zoo wel de leus der tegenwoordige kunst begrijpt, dat de poëzy niet buiten, maar in het leven ligt, hetwelk schoon in al zijne gedaanten en schakeringen, slechts diepte van gevoel en waarheid van opvatting behoeft om te schitteren in de kunst? Den man die ons het eigen vaderland zoo schoon leert vinden, even als die landman, die van zijn' grooten volksdichter zeide »dat hij zijn land schooner vond, sinds Burns er zulke schoone gedichtjes op gemaakt had?"

De heer Cremer kwam dan zelf onder ons lezen. Lezen is weder eene kunst op zich-zelve. Maar de heer Cremer verstaat haar. Niet alleen omdat hij den tongval der dorpers zoo heerlijk heeft gevat, en u doet gevoelen, dat het zeggen, »zoo vele talen men spreekt, zoo vele malen is men mensch" ook zin heeft voor het dialekt van dorpen en provinciën — neen! omdat zijne geheele voordragt zuiver is. Meer kan ik er niet van zeggen. Maar de kunst, die zich tot de zuivere natuur heeft verheven, en u niet meer herinnert dat zij kunst is, die heeft haar doel bereikt. Zeker, het is meermalen een tooneelstuk dat u vertoond wordt; en een wetgever der welsprekendheid zal zeker geen moed hebben iemand vrijheid te geven om platte dorpspraatjes, ja zelfs het aanhitsen van paarden op het spreekgestoelte na te bootsen — maar hij, die daartoe de vrijheid van een' ander ontvangen moet, wage er zich niet aan; het zal hem zeker mislukken. Maar de heer Cremer heeft zich-zelven die vrijheid gegeven, en er meesterlijk gebruik van gemaakt. Wij hebben eerbied voor eene kunst, die de kunstregelen in verwarring brengt — of uitbreidt.

En wat heeft er nu wel omgegaan in die zaal? Wij hebben gelagchen, dat is zeker, en wij hebben genoten, ja »bovenst" genoten, dat is ook zeker; maar dat mannen met een gezochten kunstgreep hun' zakdoek naar het gelaat hebben gebragt, en anderen zich ergerden, omdat zij hunne aandoeningen niet langer meester zich bespottelijk aanstelden, en dat grijsaards geroerd zijn geweest, zoodat zij geen lust hadden om te spreken »dat is krek zoo zeker." Maar wat heeft er wel in uwe harten omgegaan, bekoorlijke helft onzer vergadering? Hoe was het u te moede bij dat boerinnetje in het elzenboschje, toen zij meende, dat haar »een kat op de keel vloog?" Of toen Huibert met het musschengeweer in de hand naar de sterrekens keek, tot dat de kokende wraak in dikke tranen smolt, zelve heldere sterrekens? Of toen het zieltogend Willempje ijlde van het Paauwenveêrke? — Slechts hij, die uwe stille aandoeningen zal kunnen wedergeven, zal ook den indruk kunnen beschrijven, door het verhaal des dichters gemaakt.

Doch genoeg van de kunst, die daarom vooral kunst was, omdat zij niet met zich-zelve bezig, zich liet leiden door het reine menschengevoel, dat haar bezielde. Ja de dichter heeft ons deugd geleerd. Godsvrucht, ootmoed, de rijkdom van een eenvoudig en eerlijk hart, in tegenstelling gebragt met de dwaasheid van een verharden trots, en het geheel beheerscht door eene groote Gods-gedachte — dit was de stof van het verhaal, en zeker ook bij velen de indruk, die sterker was, dan al het andere. Of het zaad nog vrucht zal dragen hier of daar? Dat »zwarte ding" in het hart, hetwelk den trotschen Hannes tot een duivel was, zal ook bij velen onzer wel niet ontbroken hebben. Zoo het even zwart bleef zal het wel niet aan den prediker liggen. Wij hebben door geene bijkomende overwegingen den indruk willen verminken, dien de dichter op ons en velen heeft gemaakt. Het waas van zijn talent bestaat in de uitoefening van de nederigheid en den eenvoud, dien hij heeft geschilderd, en wij vreezen niet het te beschadigen, door hulde te doen — aan de waarheid.

De Nederlandsche spectator, 1858:

IETS OVER EEN PAAUWENVEÊRKE.

Mijnheer Smits!

Mijn stuk in uw blad van 28 Maart ll. hebt gij genoemd »een afgeluisterd gesprek." Er is iets in dien titel, dat mij niet bevalt. 't Heeft zoo den schijn alsof ik achter eene deur had staan luisteren, en dit is toch altijd onwellevend en ongemanierd. Het was dan ook niet op *die* wijze dat ik het gesprek hoorde; 't werd in mijn bijzijn gevoerd en zoo doende moest ik, *nolens volens*, toeluisteren. 't Was alzoo minder een *afgeluisterd* dan wel een *aangehoord* gesprek. Onlangs heb ik wederom iets soortgelijks gehoord. In plaats van den heer — S — was nu aan de beurt . . . raad eens . . . de schrijver der »*Betuwsche Novellen!*" Gij weet, dat *de Tijdspiegel* van April zulk eene novelle bevat, te weten *het Paauwenveêrke*. In den afgeloopen winter heeft de schrijver zelf het voorgedragen op eene bijeenkomst in zekere stad, en toen heeft hij de toehoorders, en vooral de toehoorderessen, doen lagchen en schreijen. Sommigen vonden het stukje een juweeltje. Eén dergenen echter, die den schrijver persoonlijk kennen en hem ook wel gehoord hebben, deelde aan iemand, die het *Paauwenveêrke* gelezen had, zijne aanmerkingen volgenderwijs mede:

»'k Vind er niet veel aan. 'k Begrijp niet hoe men er zoo meê wegloopt. 't Aardigste vind ik nog dien Betuwschen tongval, maar in de opmerkingen van Cremer zelven zit niet veel."

»Ik kan ook niet zeggen dat zijn stijl mij bevalt," was het antwoord; »nu en dan krijgt men een glimlach om de lompe uitdrukkingen van 't boerenvolk, maar overigens vind ik het tamelijk laf."

»Mijne vrouw leest die dingen nog al graag," hernam de eerste; »ik heb geen tijd of lust om ze heelemaal uit te lezen. 't Is goed voor kinderen; dan kunnen ze eens lagchen om den boer, die Fransch wou praten en *keman kemporte voe* zeî. Als ik iets lezen wil, neem ik liever *l'Ami de la maison* of *l'Echo des feuilletons;* daar hebt ge nog wat aan; die Franschen zijn wat geestiger dan de Hollanders!"

Deze woorden werden gesproken door twee personen, die een »gesoigneerde" opvoeding genoten hadden, alle nieuwe boeken en tijdschriften inkijken en doorbladeren, alle »knappe kerels" hooren spreken en preêken en dus volkomen »op de hoogte" blijven. Één hunner is bovendien iemand, die het, gelijk alle waarlijk beschaafde lieden, als iets »gemeens" beschouwt, zich over iets ter wereld te verbazen, en die het beneden zich acht, bewondering te laten blijken ook voor het grootste talent of kunstgewrocht.

Met mij wenscht gij den heer Cremer zeker geluk, oude Heer, dat zulke knappe menschen zich verwaardigd hebben een oordeel over zijn werk te vellen. Hoe streelend, als men zoo opgemerkt wordt!

Daar men *mijn* oordeel over het *Paauwenveêrke* niet vroeg, sprak ik het ook niet uit. Ik kon echter niet nalaten bij mij zelven te vragen: zou er ook eene bijzondere reden voor dit ongunstig oordeel bestaan, en zou het wel alleen de ontwikkelingstrap der beoordeelaars zijn, die hen zoo deed spreken? en op die vraag vond ik een tamelijk bevredigend antwoord. Immers, de eerste spreker kon wel eenige verwantschap hebben opgemerkt tusschen zich zelven en den rijken boer Hannis Balders; want eenige trekken had hij met hem gemeen, vooral dàn, als Hannis zeide:

»Wa'k te denken en te gleuven heb, he'k van ou niet te weten; wa'k *bin*, dat bin 'k deur mien eiges." . . . . »Moar — zou 'k — dan — nou — veur den dit en dat, gek genogt wêzen um me deur ou is de les te zien lêzen?" . . . . »Altied teksten as 't niks te pas kumt," enz.

Dat Hannis Balders, die, naar zijn gevoelen, »zoo'n ferme kerel" was, zoo slecht er afkwam, en dat het dien Arie, »zoo'n lummel", beter ging, dat beviel onzen vriend niet. Dacht hij soms ook, dat hij zelf nog eens in de school der beproeving zijn trots zou moeten afleggen?

Den anderen spreker, die het stukje tamelijk laf vond, behaagde het slot in 't geheel niet. Dat was, naar zijn oordeel, overdreven, flaauw, sentimenteel. 't Zou er mooi uitzien als het met rijke boeren zóó moest afloopen!

Beide heeren vonden het ook zeer ongerijmd, dat Hannis Balders, die toch niets van »fijne kunsten" weten wilde, hier beneden Arie werd gesteld, die »vroom" was. Zij meenden dat het niet anders kon, of menschen, die »bijbelwoorden" in den mond nemen, moesten deugnieten, bedriegers zijn. Zoo min mogelijk over het Evangelie te spreken, naar geen orthodoxe dominés te gaan, alle fijnen te wantrouwen, op zijn tijd eens fiks uit te bulderen en te vloeken, en voor het overige zijne dagelijksche bezigheden met ijver te vervullen, dat was doch het kenmerk van den echten liberaal. Hoe vreemd dan, dat Cremer, die toch ook »zoo fijn" niet is, nu zulk een stuk geschreven heeft! Och, maar hij zal 't wel anders meenen; hij moest toch een beetje ernstig zijn om de dames te behagen!

Uit een en ander is het mij weder gebleken, dat schrijvers als de heeren Cremer, — S — enz, en teekenaars als Alexander V. H. over het algemeen slecht begrepen worden, zelfs door hen, die er, zoo als men zegt, »veel meê op hebben"; terwijl degenen, die, wanneer zij er iets van vatten, zich over den schrijver ergeren of boos maken, daardoor niet zelden bewijzen, dat hij hun een prik in 't geweten gegeven heeft. In den regel kan men aannemen, dat wie — S — begrijpt, ook Cremer en A. V. H. verstaat, omdat allen hetzelfde doel (ontwikkeling en verbetering van den eigenlijken mensch) voor oogen hebben. Maar, is 't wel mode om naar het *doel* van een geschrift of kunstwerk te vragen; de vraag is immers alleen, of 't »aardig" is?

Ik neem deze gelegenheid waar, om den heer Cremer te verzekeren, dat zijn *Paauwenveêrke* met genot door zeer velen gelezen is, en dat ik zelf niet aarzel het een juweeltje in zijn genre te noemen. Hij heeft er mij door geboeid en geroerd. U ook, niet waar, oude heer? (1) Dat de schrijver der Betuwsche novellen, al woont hij nu in de residentie, de Betuwe nog niet moge vergeten, is gewis uw en mijn wensch. Ik kon niet nalaten hem door middel van den *Spectator* te doen zien, hoe ook in dit opzigt velen, door in den spiegel des tijds te kijken, hun eigene nietige figuur ontmoeten met al de gebreken, waarmede zij behebt zijn. Miskenning door *zulken* zal hem wel niet zoo zwaar vallen. Philodemus.

(1) En zeker iedereen, die het stukje gelezen heeft en het hart op de regte plaats draagt. SMITS.

Leydse courant, 20 december 1858:

— De afdeeling Leyden van de Holl. maatschappij van fraaije kunsten en wetenschappen zal op Dingsdag aanst. eene vergadering met dames houden, waarin als spreker zal optreden de heer J. J. Cremer, uit 's Gravenhage. Voor velen zal het een welkom genot zijn nogmaals den man te hooren, die in Februarij ll. wegens de voordragt van zijn verhaal »het Paauwenveêrke" eenen zoo algemeenen lof mogt inoogsten.

De gids, 1862:

dialekt in het ‘Pauweveerke’ en ‘Op de Kniehorst’ verdient geen lof. Het zijn ‘kunstjes en geen kunst,’ want het zijn niet de Geldersche boeren, het is de auteur zelf, die spreekt, door zijn talent in de voordracht verleid Betuwsch te schrijven, waar het niet noodzakelijk is. Het slot van ‘Bruur Joapik’, enkele tooneelen uit ‘Op de Kniehorst’ zijn fraai. De muze van Cremer vergt niet veel van ons hoofd, maar ons hart is gerust. Het loopt altijd goed

gelukkige ontknooping. Keller verdedigt het overvloedig gebruik van het Betuwsch, daar dit voor Cremer iets onvermijdelijks was. Het 'Pauweveerke' wordt door dezen rechter als zijn meesterstuk geprezen. In het reeds aangehaalde 'Levensbericht' van Ising wordt vooral de voordracht behandeld, en tevens erkend, dat de romans niet zoo hoog staan als de Overbetuwsche verhalen. De laatsten had Cremer in zijne macht. 'Het waren met de grootste zorg voltooide kunstwerken, ook

Rotterdamsche courant, 13 januari 1862:

De **Tweede** der **Vier Spreekbeurten** door den Heer **J. J. CREMER**, van 's Hage, dezen Winter alhier, in de Zaal der *Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*, te houden, zal plaats hebben op ***Donderdag den 16 Januarij*** a. s., des avonds ten 7½ ure precies, en bestaan in het voordragen der **Betuwsche Novelle**

HET PAAUWENVEÊRKE.

Voor zooverre de plaats zulks toelaat, zullen er voor het bijwonen dier Voordragt afzonderlijke Toegangbilletten ad *f* 1.25 bij de Boekhandelaars M. J. MENSING, Hoogstraat, 5/386, en VERBRUGGEN & VAN DUYM, Hoofdsteeg, van Heden af verkrijgbaar zijn.

Nieuw Amsterdamsch handels- en effectenblad, 16 januari 1862:

— De heer J. J. Cremer, van 's Hage, zal op Donderdag-avond 16 Jan. alhier zijne tweede spreekbeurt vervullen en zijn gehoor alsdan vergasten op zijne overschoone Betuwsche novelle: *Het Paauwenveêrke.*

Algemeen handelsblad, 6 december 1864:

De geestige novellen-schrijver, de Heer J. J. Cremer, heeft het voornemen alhier weder eene reeks voorlezingen te houden. Vermoedelijk zal de eerste op 14 dezer plaats hebben en zal dan het *Paauwenveerke* worden voorgedragen. Dit berigt zal gewis door velen met genoegen worden vernomen.

Algemeen handelsblad, 16 december 1864:

Gisteren avond heeft de Heer J. J. Cremer, in het locaal Odéon de vroeger aangekondigde voordragt gehouden van zijn zeer bekend verhaal „het Paauwenveerke," tot bijwoning waarvan een vrij talrijk en gedistingeerd publiek was opgekomen. Wij houden ons verzekerd, dat het genoegen hetwelk velen zich voorstelden te zullen smaken, in zeer ruimen kring is gedeeld door de (mag het zoo niet heeten) gemoderniseerde uitspraak van het Betuwsche dialict. Vergrootte zich daardoor het aantal van hen, die het vele goede, dat aangeboden werd, konden verstaan, de aspiriteiten in de taal, aan de sprekenden in den mond gelegd, schenen niet minder genoegen te doen, waartoe houding en gebaren bij de voordragt in het algemeen genomen, zeer veel bijdroegen. Wel voldaan voorzeker, met aangename herinneringen vervuld, verliet men de zaal, want men had de schors en de kern gevat.

Afb. uit Distels in 't weiland, 1865.

NRC, 4 januari 1865:

Men verneemt dat de heer J. J. Cremer, van 's Hage, ter doening aan het dringend verzoek van velen, op zijne spreek den 30 Januarij a. s. alhier, ten behoeve der *Inrigting voor behoevende Blinden* te houden, zal voordragen zijne Betuw Novelle: *het Paauwenveerke.*

Rotterdamsche courant, 4 januari 1865:

ROTTERDAM 3 Januarij.

Men verneemt dat de heer *J. J. Cremer* van 's Hage, ter voldoening aan het dringend verlangen van velen, op zijne spreekbeurt den 30 januarij a. s. alhier ten behoeve der Inrigting voor hulpbehoevende Blinden te houden, zal voordragen zijne keurige Betuwsche novelle, getiteld »het Paauwerveêrke."

Arnhemsche courant, 3 februari 1865:

* Nijmegen, 1 febr. Heden avond hield de heer Cremer in de nieuwe fraaije zaal der societeit de Harmonie eene lezing, ten onderwerp hebbende de betuwsche novelle: „het Paauwenveerke". De zal kon de toegevloeide schare bijna niet bevatten. Met de meeste belangstelling werd weder de uitmuntende voordragt van den „eenigen" lezer gevolgd.

Zutphensche courant, 15 maart 1865:

KUNSTNIEUWS.

— Wie den heer Cremer den 9de Maart ll. in de comediezaal zijn »Pauwenveerke" heeft hooren voordragen, is gewis opgetogen te huis gekomen. Met onnavolgbaar talent schildert hij ons in die sindslangs bekende novelle den hoogmoed, met al zijne gevolgen; de trotsche Hannes Balders, de hoofdfigour, werd door den spreker op voortreffelijke wijze ons voorgesteld, terwijl dit karakter zooral goed uitkwam tegenover de zachtmoedige Luutje en den wakkeren Huibert. Men moet met zulk eene buigzame stem, met zulk een sprekend oog begaafd zijn als de heer Cremer, om voor ons gehoor en gezicht zulke toestanden, zulke karakters, zulke tooneelen te schilderen. Hoe bar was die trotschaard tegenover zijn schuchteren neef, die een huwelijksaanzoek kwam doen, maar alle bloohheid verloor, toen hij zijne lieve moeder hoorde beleedigen; hoe natuurlijk die rid raar, en den ren van de paardemarkt; hoe treffend vooral het sterfbed van het »lieve Winke." Goed gedacht, natuurlijk en wegslepend voorgedragen! Hij moet wel eene fijne kennis van het menschelijke hart hebben, die met zulke juist gekozen tooneelen en in zulke woorden ons eene ondeugd in al hare afschuwelijkheid of eene deugd in al hare heelijkheid weet af te schilderen; dat er door de geheele novelle heen een fijne draad van ironie liep als eene poging om den hoogmoed niet alleen afschuwelijk, maar ook belachelijk te maken, kon blijken uit menige schijnbaar los daarheen geworpen opmerking: de hoorders zullen zich hierbij zeker nog het voorbijvliegen van den kalkoenschen haan, het tragen naar het uiterlijk der pauw zonder hare veeren, het stooten van den bok tegen den wilgenboom, enz. herinneren.

Het was een genotvolle avond, die bij het vele, hetwelk dit jaar ons te genieten geeft, zeker niet het minst lang in de herinnering zal blijven leven.

Zutphensche courant, 1 maart 1865:

— Naar wij vernemen is de lezing van den heer Cremer (het Paauwenveêrke) bepaald op 9 Maart aanstaande.

Zutphensche courant, 8 maart 1865:

COMEDIE- EN CONCERTZAAL
te ZUTPHEN.

op DONDERDAG den 9 MAART 1865
zal door den heer J. J. CREMER,
worden voorgedragen:

Het Paauwenveerke.

Aanvang 's avonds 7 uur. Entrée 99 cts
Het loten om plaatsen 's middags 12 uur.

Zutphensche courant, 15 maart 1865:

KUNSTNIEUWS.

— Wie den heer Cremer den 9de Maart ll. in de comediezaal zijn »Pauwenveerke" heeft hooren voordragen, is gewis opgetogen te huis gekomen. Met onnavolgbaar talent schildert hij ons in die sinds langs bekende novelle den hoogmoed, met al zijne gevolgen; de trotsche Hannes Balders, de hoofdfigour, werd door den spreker op voortreffelijke wijze ons voorgesteld, terwijl dit karakter vooral goed uitkwam tegenover de zachtmoedige Luuitje en den wakkeren Hubert. Men moet met zulk eene buigzame stem, met zulk een sprekend oog begaafd zijn als de heer Cremer, om voor ons gehoor en gezicht zulke toestanden, zulke karakters, zulke tooneelen te schilderen. Hoe bar was die trotschaard tegenover zijn schuchteren neef, die een huwelijksaanzoek kwam doen, maar alle bloohheid verloor, toen hij zijne lieve moeder hoorde beleedigen; hoe natuurlijk die tid raar, en den ren van de paardemarkt; hoe treffend vooral het sterfbed van het »lieve Wimke." Goed gedacht, natuurlijk en weglepend voorgedragen! Hij moet wel eene fijne kennis van het menschelijke hart hebben, die met zulke juist gekozen tooneelen en in zulke woorden ons eene ondeugd in al hare afschuwelijkheid of eene deugd in al hare heelijkheid weet af te schilderen; dat er door de geheele novelle heen een fijne draad van ironie liep als eene poging om den hoogmoed niet alleen afschuwelijk, maar ook belachelijk te maken, kon blijken uit menige schijnbaar los daarheen geworpen opmerking; de hoorders zullen zich hierbij zeker nog het voorbijvliegen van den kalkoenschen haan, het tragen naar het uiterlijk der pauw zonder hare veeren, het stooten van den bok tegen den wilgenboom, enz. herinneren.

Het was een genotvolle avond, die bij het vele, hetwelk dit jaar ons te genieten geeft, zeker niet het minst lang in de herinnering zal blijven leven.

Arnhemsche courant, 17 maart 1865:

* Al hadden wij het gelezen en herlezen en al had ook een gedeelte van het arnhemsche publiek het reeds eenmaal kunnen hooren, toch kunnen wij het den heer Cremer niet euvel duiden, dat hij gister avond „op veler verlangen" *'t Pauwenveerke* nog eens voordroeg. Die meesterlijke beschrijving van den dommen hoogmoed — gelukkig alleen bij boeren bekend, bij „steêlui" kan ten minste het praedicaat gemist worden, al zijn ze soms wat „van 't hunje gebêten" — die treffende schildering van den wedstrijd tusschen Hannes Balders met zijn Mieken" en Miles op zijn „Kees," waarbij men onder het lezen zelf bijna den adem verliest, het aandoenlijk sterfbed van het afgodisch beminde jongske van den rijken trotschaard, wie kent ze niet, en wie vereenigt zich niet met het oordeel van velen, dat van al de betuwsche novellen 't Pauwenveerke ligt het meesterstuk is? Maar wie het niet heeft hooren *voordragen*, kent de waarde van dit juweeltje nog slechts ten halve. Ook daarmede heeft de heer Cremer zich gister avond weder nieuwe lauweren verworven. De ademlooze stilte in de goed bezette zaal, soms slechts afgebroken door een gulle schaterlach of door het zacht snikken van teedere moeders, getuigden van den diepen indruk, dien de zoo teregt gevierde spreker weet te weeg te brengen. Mogen wij nog dikwerf het voorregt hebben hem te hooren! Op de sympathie van het arnhemsche publiek kan hij altijd rekenen.

Heldersche courant, 19 september 1866:

— Maandag avond ll. had in lokaal *Tivoli* de aangekondigde Soireé littéraire plaats van den heer Cremer. Niet alleen de omstandigheid een onzer meest gevierde letterkundigen te zien optreden, maar ook den naam die hij zich als uitstekend redenaar heeft verworven, vooral waar het de voordragt geldt van zijne eigene geestvoortbrenselen, hadden het hunne bijgedragen om in het genoemde lokaal een publiek bij een te brengen, waarvan men met eenigen grond mag veronderstellen, dat alleen wezentlijke belangstelling in iets goeds en degelijks de groote drijfveer was eener zoo talrijke opkomst.

De spreker had tot onderwerp zijner lezing eene zijner Novellen, getiteld «het *Pauwevaweerke*" gekozen, door hem geschreven en ter dezer gelegenheid voorgedragen in de Over — Betuwsche tongval. Is genoemde novelle reeds een juweeltje te noemen, voor zoo verre het conceptie en voorstelling van karakters betreft, die niet alleen herhaaldelijk van diepe menschenkennis getuigen, maar ons tevens een getrouwe voorstelling geven van het vele eigenaardige waardoor het leven van den Gelderschen landman en zijne omgeving zich onderscheidt, hoe oneindig veel moet zulks winnen wanneer het aanschouwelijke eener voordragt, in de eigenaardige tongval der bewoners dier streken, daarmede gepaard gaat? De verloopene Maandag avond gaf daarvan het sprekendst bewijs. Een volmaakter voordragt als die van den heer Cremer kan men zich, naar ons inzien, bezwaarlijk voorstellen. Bij een zeldzaam heldere stem, paart hij eene zoo duidelijke accentuatie, eene zoo schoone stembuiging, eene zoo voortreffelijke mimiek, terwijl het gevoel dat bij zijne voordragt eene zoo

4e druk uit 1867:

'T PAUWEVEERKE

OVERBETUWSCHE VERTELLING

DOOR

J. J. CREMER

VIERDE DRUK

TE LEIDEN, BIJ A. W. SIJTHOFF

NRC, 19 februari 1867:

Op Donderdag 21 Februarij a. s.
(en niet zoo als vroeger vermeld was 22 Februarij) zal door den Heer **J. J. CREMER**, van *'s Hage*, in de Leeszaal van het Departement Rotterdam der Maatschappij *tot Nut van 't Algemeen* worden voorgedragen zijne **Overbetuwsche Novelle**, getiteld:

HET PAAUWENVEÊRKE.

Toegangbilletten voor het bijwonen dezer Voordracht zijn à *f* **1.25** te bekomen bij de Boekhandelaars M. J. MENSING, Hoogstraat; VERBRUGGEN & VAN DUYM, Hoofdsteeg, en M. WIJT & ZONEN, Beursplein. (3052)

Stads- en dorpskroniek Friesland, 1867:

wordt door bijzondere omstandigheden eenige dagen uitgesteld.

27 April. J. J. Cremer draagt in de Harmonie te Leeuwarden het „Paauweveerke" voor.

1 Mei. Verschenen bij W. Eekhoff te Leeuwarden: De Sectio Caesarea, naar aanleiding van een gunstig afgeloopen waarneming medegedeeld door G. Kramer, chirurgijn en vroedmeester te Leeuwarden.

9 Mei. Proefrit van v. Motman's Rin-

Harlinger courant, 30 oktober 1867:

Naar men verneemt, zal de heer J. J. Cremer uitgenoodigd worden zijn „Paauweveerke" alhier te komen voordragen. Naar den opgang, die zijne voordragten overal maken, te oordeelen, zal dat voornemen, als 't bewaarheid wordt, grooten bijval vinden.

Utrechtsch provinciaal en stedelijk dagblad, 9 januari 1868:

*— De Rederijkerskamer *Jan van Beers* gaf gister avond de aangekondigde soirée, die hoofdzakelijk gewijd was aan de voordragt van een van Cremer's Betuwsche novellen, door den heer J. J. Tiele van Rotterdam. Gaven we reeds de verwachting te kennen, dat deze voordragt den leden een aangenamen avond zou bezorgen, de talrijke opkomst, zoo van deze als van leden van andere kamers, bewees, dat velen die verwachting deelden, die dan ook niet werd te leur gesteld. Met gespannen aandacht werd de voordragt van »Bruur Joâpik" (door misverstand was Paauwenveèrke aangekondigd) gevolgd; onverdeeld was de bijval, die den heer Tiele te beurt viel, en gewis deelden alle aanwezigen in den wensch, bij de sluiting der vergadering te kennen gegeven, dat hij de kamer nog dikwijls in de gelegenheid mogt stellen, zijn talent in deze toe te juichen. — De drie leden, die den heer Tiele met hunne voordragten voorafgingen, deden wél hun pligt. *Duidelijk* (d. i. verstaanbaar) spreken, is echter ook een vereischte van *welsprekendheid*; dit moge niet uit het oog verloren worden!

De gezellige bijeenkomst, waartoe het Bestuur de leden na sluiting der vergadering

Leydse courant, 27 januari 1868:

'T PAAUWENVEERKE.

Voordracht van J. J. CREMER,

DONDERDAG *dertig* JANUARI,

in de Stads-Gehoorzaal, aanvang te *zeven* uren 's avonds.

Toegangskaarten, ad *f* 1 per persoon, te verkrijgen bij de Heeren SCHREUDER & VAN BAAK, Nieuwe Rijn, en aan het Locaal op den avond der Voordracht.

Er kunnen plaatsen besproken worden tegen betaling van *tien* cents.

G. VAN GORKOM.
J. H. MARONIER.
W. PLEYTE.

Opregte Haarlemsche courant, 11 maart 1868:

'T PAAUWENVEERKE.
OVERBETUWSCHE VERTELLING

DOOR

J. J. CREMER,

is à **50 cents** bij alle Boekhandelaren verkrijgbaar.

Harlinger courant, 22 april 1868:

LETTERKUNDIGE VOORDRAGT
van den heer J. J. CREMER,
IN HET GEBOUW „HARMONIE"
TE HARLINGEN.

De Heer J. J. CREMER, *Novellist te 's Hage*, zal op **Maandag den 27 April** eerstkomende, 's avonds ten 7½ ure, in het gebouw „*Harmonie*", te Harlingen, voordragen eene zijner beroemde **Over Betuwsche Vertellingen**, en wel bepaaldelijk

„'t PAAUWENVEERKE".

Voor zoover de ruimte der zaal toelaat, zullen **bewijzen van toegang** à *f* 1,25 voor een Heer en à *f* ,75 voor eene Dame worden uitgegeven ten huize van den Heer J. H. VAN DROOGE, aan de Schritsen te Harlingen.

HARLINGEN,
20 April 1868.

W. HARMENS Cz.
P. POSTHUMA.
L. HOUTSMA.

Harlinger, courant, 29 april 1868:

Toen wij in ons vorig no. de beste verwachtingen uitspraken omtrent de voordragt door den novellist J. J. Cremer hier te houden, durfden we niet denken een zóó in alle opzigten gunstig verslag te mogen uitbrengen, wanneer de zaak zou afgeloopen zijn. Schier nooit toch hoort men van een spreker gewagen, die geheel het auditorium van den aanvang tot het einde ademloos geboeid houdt, — die al de opgevoerde personen van een drama, naar de natuur geteekend, wedergeeft, — die de naiviteit, waarmede sommige personen hunne gebreken vertoonen, in alle naaktheid weet voor te stellen, zoodat de toehoorders over de treffende gelijkenis moeten glimlagchen, — terwijl hij daarna de snaren des gevoels in die mate weet te schokken en te treffen, dat niemand onbewogen blijft. En toch, dit alles bewonderde men in den heer Cremer. Alle hoorders gingen dan ook hoogst voldaan naar huis, en zelfs zij, die van verre waren gekomen om den begaafden

Hoornsche courant, 5 december 1868:

HOORN, 4 December.

De voorlezing van den Heer *Cremer*, in het lokaal *Dankelman* op jl. Maandag avond gehouden, werd door een talrijk auditorium bezocht, spreker had ten onderwerp gekozen een zijner Betuwsche Novellen getiteld het Paauwenveerke, 't welk op zijne gewone geestige wijze werd voorgedragen en den algemeenen bijval verwierf.

Het vaderland, 8 november 1869:

In de Vergadering van het LETTERKUNDIG GENOOTSCHAP

Oefening kweekt Kennis,

te houden op **Maandag** den **8 November 1869,** des avonds om *acht* uur, in het gebouw DILIGENTIA, zal de Heer J. J. CREMER zijne Over-Betuwsche vertelling **„'t Pauwenveerke"** voordragen.

NB. Heeren Leden worden vriendelijk herinnerd aan het medebrengen van hunne toegangkaarten. (2632)

A. L. H. ISING,
Secretaris.

Het vaderland, 8 november 1869:

In de Vergadering van het LETTERKUNDIG GENOOTSCHAP

Oefening kweekt Kennis,

te houden op **Maandag** den **8 November 1869,** des avonds om *acht* uur, in het gebouw DILIGENTIA, zal de Heer J. J. CREMER zijne Over-Betuwsche vertelling **„'t Pauwenveerke"** voordragen.

NB. Heeren Leden worden vriendelijk herinnerd aan het medebrengen van hunne toegangkaarten. (2632)

A. L. H. ISING,
Secretaris.

Het vaderland, 10 november 1869:

Wat zullen wij van Cremers voordracht van zijn *Pauwenveerke* zeggen, dat niet reeds door anderen, die haar hebben genoten en bewonderd, werd gezegd en herhaald? Dat het publiek het genot nog niet moede wordt en tot bewondering steeds nieuwe stof vindt, bewees de overvolle zaal van *Diligentia* op gisterenavond. Waarlijk, als het zoo voortgaat, zal het bestuur van het letterkundig genootschap *Oefening kweekt kennis* bedacht moeten worden op maatregelen om den stroom van belangstellende hoorders en hoorderessen binnen zekere grenzen te beperken.

Bij zooveel min aangenaams en *uncomfortables* als het gevolg is van een overgrooten toevloed in een niet al te geschikt lokaal, pleit het ten krachtigste voor Cremers onnavolgbaar talent, dat hij zijn hoorders als aan zijn lippen weet te boeien op een wijs, zooals slechts weinig redenaars dat vermogen. Het *Pauwenveerke* is te algemeen bekend, dan dat wij de fraaie inkleeding van deze *morale en action*, deze plastische voorstelling van den hoogmoed, in gebrekkige woorden zouden hebben na te vertellen, of op de menigte voortreffelijke détails, — waaronder de paardenmarkt en de wedstrijd tusschen Hannes Balders en boer Minners boven alles uitmunten, — zouden behoeven te wijzen. En de voordracht..... opnieuw kwamen wij tot de overtuiging, dat men Cremer moet hooren en zien, wil men er zich

een denkbeeld van maken. Velen onzer lezers zullen zich herinneren, eenige jaren geleden Cremer hetzelfde stuk te hebben hooren lezen, — zijn zij het niet met ons eens dat, zoo zijne voordracht wellicht minder sterk gekleurd is dan vroeger, zij daarentegen aan rustigheid heeft gewonnen?

Het vaderland, 26 november 1869:

STELS IN 'T WEILAND. — Grietje op 't Hönigs-arf. 't Kriekende kriekske. 't Pauweveerke. — Op de Kniehorst. — Bruur Joapik. — 't Blinkende Hoanje. — Oan 't kleine Revierke. — Met platen. Gebonden in prachtband en verguld op snee . . . . . (2921) . . . . . Prijs - 8,

Van deze novellen is ook eene goedkoope uitgave verschenen onder den titel van:

EUWE OVERBETUWSCHE VERTELLINGEN. Prijs ingenaaid. . - 2,

Gedrukt te 's Gravenhage, bij C. A. VAN REYN.

Het vaderland, 8 januari 1870:

van Maanen te nemen, deelen wij nader mede.

Amsterdam, 7 Jan. — Driekoningenfeest in het Paleis voor Volksvlijt, voordracht door Cremer van zijn Pauwenveerke in Odeon, en het benefiet van den heer Tjasink in den grooten schouwburg, bij welke gelegenheid een nieuw tooneelwerk van den heer Tinbergh werd gegeven, getiteld: Jan Van Leiden, de Koning van Sion. Ziedaar wat voor velen het doen eener keuze gisterenavond nog al moeielijk maakte. En op dien avond nu trad ook de heer Zaalberg van 'sGravenhage in Frascati op, om tot zijn talrijke vrienden in de hoofdstad te spreken overhet Concilie te Rome tegenover de moderne maatschappij, en daarna de belangwekkende figuur van pater Hyacinthe in een helder daglicht te plaatsen. De ruimte, waarover voor een bericht in de dagbladen kan worden beschikt, laat niet toe een overzicht te geven van den rijkdom van denkbeelden en woorden, waarmede deze geroutineerde spreker zijn gehoor wist te boeien. Beurtelings indrukwekkend en schertsend, sarcastisch en gloedrijk, legde hij al het gewicht zijner eigenaardige persoonlijkheid in de schaal om die ten voordeele der nieuwere richting te doen overhellen. De ademlooze stilte waarmede zijn 4 a 500 toehoorders van allen rang en stand en van elke gezindheid zaten te luisteren, werd soms afgebroken door een onwillekeurig opgewekten lach of een niet langer te bedwingen applaudissement. Meester van zijn onderwerp, meester van het woord en in uiterlijke voordracht uitmuntende, offerde hij zijn onderwerp slechts een enkele maal op aan het mededeelen zijner eigen ervaringen welke, bij de schetsteekening van het kerkelijk leven in Nederland, doorschemerden voor hen die nader bekend zijn met de lotgevallen van dezen kanseldienaar, wiens optreden blijkbaar een diepen indruk maakte en wiens lezing onbetwistbaar veel goeds kan stichten.

Het leeskabinet, 1870:

1. Het *Pauweveerke*, Overbetuwsche vertelling. Door J. J. Cremer. Vierde druk. — Van dit product des heeren Cremer, dat tot zijne jongste geestvruchten in zijn bekend genre behoort, zullen wij wel niets behoeven te zeggen. De liefhebbers van dit genre hebben hem deze vertelling hooren voordragen, of zijn in de gelegenheid geweest om zich haar aan te schaffen, zooals uit het *vierde druk* op den titel blijkt. Het schijnt eene soort van aanbeveling voor zijne collectie te moeten dienen, dat de uitgever er die mede opent.

Editie Algemeene bibliotheek, 1870:

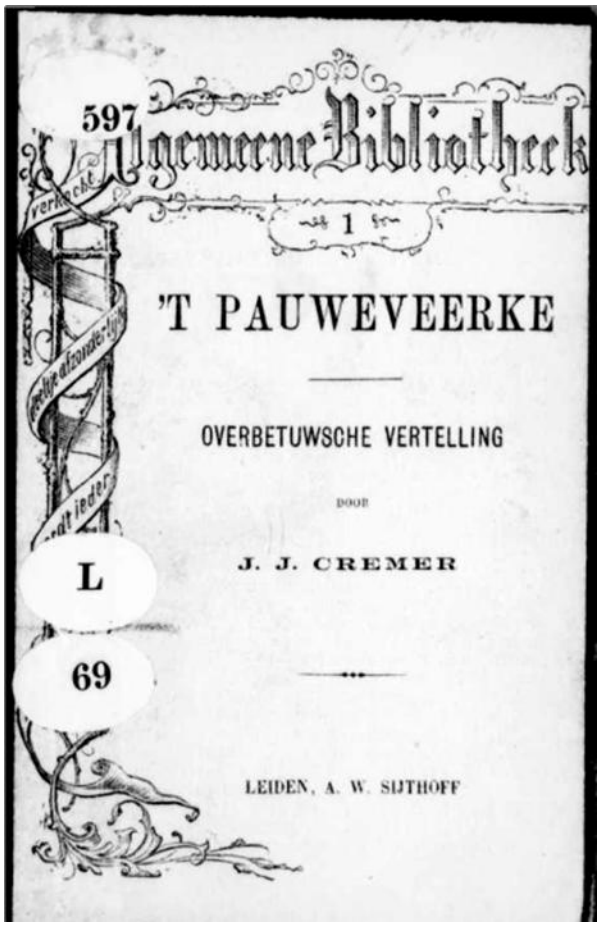

Vlaardingsche courant, 19 februari 1870:

— De op Woensdag jl. aangekondigde soirée musicale et littéraire had voor een talrijk opgekomen auditorium plaats, en wij vergisten ons niet toen wij zeiden dat deze avond een voor Vlaarding's ingezetenen zeldzaam genot zou opleveren. De jeugdige musici kweten zich vrij goed van hunne taak, de cornet à piston verdient bijzondere vermelding, de heer J. Schumacher van Utrecht belooft in deze veel.

Doch voor alles hebben wij geen lof genoeg voor de voordracht van *het Pauwenveerke*, novelle van J. J. Cremer; het was ons dikwerf als hoorden wij Cremer zelve; de zoo terecht allerwegen geroemde novelle van Cremer zoo *uitstekend goed* voorgedragen, doet ons de hoop voeden, daar er nog zoovele andere keurige novellen van Cremer zijn, dat de heer H. F. C. H Vincent ons nog dikwerf op een dier novellen in Overbetuwschen tongval onthalen zal.

Franeker nieuws en advertentieblad, 2 maart 1870:

en voorts aan iederen rijder en weduwe 50 cents vereerd.

Het in 't Friesch vertaalde Pauwenveêrke van J. J. Cremer door den onderwijzer Andriessen, gevolgd door menige bijdrage werden met genoegen gehoord, en wel te moede en zoo wij hopen niet onvruchtbaar, werd dezen avond gesleten en de rij van onze winterfeesten gesloten.

Bovenstaand bericht ontvingen wij te laat om nog in ons vorig no. te kunnen opnemen.

Harlinger courant, 20 april 1870:

HARLINGEN, 19 April.

Zelden, te zelden helaas, komt het hier in de noordelijke gewesten voor, dat de sterren van de eerste grootte aan den letterkundigen hemel zich vertoonen en het meer beschaafd publiek in de gelegenheid stellen van haar licht genot te hebben. De enkele keeren evenwel dat zulks voorvalt, geeft dat publiek in de noordelijke streken het overtuigend bijk van niet geringere belangstelling, in de eerste litterarische producten dan in zuidelijker gewesten. De geestige novellist en uitstekende orateur J. J. Cremer mogt dit ondervinden, toen hij vóór een paar jaren hier ter stede zijn „Paaseeuwfeest" mogt voordragen. Andermaal worden wij door eene commissie van belangstellende ingezetenen in staat gesteld a. s. Donderdag den heer Cremer te hooren, — te bewonderen, mogten wij wel zeggen, wanneer het hier enkel te doen was om een volleerd dramatur? zijne talenten te zien debiteren; doch hier is meer te smaken dan een fijn kunstgenot, — hier worden de fijnste snaren der ziel in beweging gebragt, de werking van hartstogt en de handeling der onvervalschte dengd in zulke getrouwe contrekken wedergegeven, dat de aandachtige hoorder met inspanning tot het eind toe luistert en gesticht en getroffen huiswaarts gaat. Een avond onder het gehoor van den heer Cremer doorgebragt, geeft gemoedelijk herdenken voor langen tijd en aan welgeplaatste harten een blijvenden goeden indruk. Wij geloven niet te veel te verwachten, wanneer wij dezen keer den heer Cremer een nog grooter auditorium toewenschen dan bij zijn vorig bezoek.

Onze tolk, 1870:

band is opgedragen aan Hare Koninklijke Hoogheid de kroonprinses van Pruissen en onderscheidt zich door keurige uitvoering en degelijken inhoud. Ook Nederland is niet vergeten; meer dan elf pagina's compressen druk in groot 4o. formaat zijn aan de Nederlandsche volksgebruiken gewijd.

KUNSTNIEUWS.

15 December 1870.

Zoo ergens ooit eene *doorloopende* kunsttentoonstelling met uitzicht op een schitterend gevolg te verordenen valt, dan is het zeker wel in onze rijks-hoofdstad, het druk bezochte Amsterdam, en wel meer bepaald in het groote Volkspaleis.

Geene verstandiger en smaakvoller leiding voor eene dergelijke kunst-vertameling ware ook te bedenken, dan die van den Directeur der bovengenoemde grootsche instelling, den Heer J. Eduard de Vries.

Dezen onvermoeiden en vindingrijken kunstkenner is het dan ook gelukt, reeds een galerij van ongeveer honderd vijftig schilderijen, allen door hedendaagsche vaderlandsche kunstenaars gepenseeld, bijeen de eerstgenoemde op een kunstavond, door het 's Gravenhaagsche Schildergenootschap *Pulchri Studio* voor zijne leden en enkele bevoorrechte genoodigden verordend.

Bij dezelfde gelegenheid werden eene rijke verzameling teekeningen uit de oud hollandsche school, door Teijler voor die zamenkomst afgestaan, bewonderd, en eene geestige voordracht, van de letterkundigen Cremer, Ising en Boswel aangehoord; terwijl eindelijk behalve een paar onschatbare vioolconcerten van Schubert en Bach, door de heeren De Graan en Lubeek, ook een vijftal schoone zangnommers werden uitgevoerd door de Liedertafel *Cecilia*, waarvan ik reeds vroeger gelegenheid had, met verdienden lof te gewagen. — Waarlijk! als onze degelijke kunstbeoefenaars slechts de handen ineen slaan willen, dan behoeft Nederland nog zoo vreeslijk niet te jammeren over zijn achteruitgang op dat gebied. Waar licht is, bloeit het leven; en op het kunstterrein zijn genoeg teekenen van belangstelling aan de eene, studie en ijver aan de andere zijde op te merken, om zich te mogen vleijen met eene even eervolle toekomst, als ons schitterend voorheen.

Wat aangaat de bouwplannen van de heeren Morre en Huet te Delft, die de Residentie verlangen op te luisteren met een ander Volkspaleis dan dat van Amsterdam, te weten met een gebouw voor de Volksver-

Digitized by Google

Zutphensche courant, 18 oktober 1870:

Doetinchem, 16 Oct. Vrijdag 11 dezer had alhier de eerste volkslezing plaats van wege het Departement Doetinchem der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, en wel in het societeitslocaal, door het bestuur der societeit welwillend voor dit doel afgestaan, daar het vroeger gebruikte locaal te klein bleek te zijn wegens de drukke opkomst van het publiek. Als spreker trad op de heer ter Kuile, predikant te Halle bij Zelhem, die het publiek onthaalde op een voordracht van de welbekende novelle van Cremer »het Paauwenveerke", dat, voorgedragen in het Betuwsch dialect, algemeen zeer goed voldeed en zoowel de leden als het volk een genoegelijken avond verschafte. In plaats van zes zullen in deze winter twaalf volkslezingen gehouden worden, die wij hopen dat allen even druk zullen bezocht worden.

Het vaderland, 11 februari 1871:

ALGEMEENE BIBLIOTHEEK,

ONDER REDACTIE VAN

H. C. ROGGE.

Ieder Deel wordt afzonderlijk verkocht en is voor 15 Cts. bij alle Boekhandelaren te verkrijgen.

INHOUD:

Nieuwe en Nederlandsche Letterkunde. Oudere en Nieuwere Algemeene en Vaderlandsche Geschiedenis. Staatkundekunde. Maatschappelijke belangen. Zeevaartkunde. Natuur- en Scheikunde. Plantenen Dierkunde. Land- en Volkenkunde. Kunsten. Landbouw. Handel. Nijverheid. enz.

SCHRIJVERS:

Prof. F. KAMPS, Prof. S. HEKKING JZ. HALLE, Prof. C. H. D. BUYS BALLOT, Prof. F. C. DONDERS, Prof. C. W. OPZOOMER, Prof. S. PRINS, Prof. E. C. VAN HALL, Prof. J. VAN DER HOEVEN, Dr. J. BOSSCHA Jz., Dr. W. C. H. STARING, Dr. D. DE LOOS, Dr. T. J. CORTER, W. M. LOGEMAN, Dr. D. LEEMANS, Dr. P. VAN DER SLUIS, Dr. T. C. WINKLER, Dr. N. W. P. RAUWENHOFF, Dr. C. B. J. SCHUTTE, Dr. W. S. DE KIEF, Dr. L. W. VAN DEVENTER, Dr. C. VAN GORKUM, Dr. J. VAN VLOTEN, Dr. W. S. BOIS, Mr. W. VAN DE POLL, Mr. J. VAN LENNEP, Mr. C. VOORAER, J. A. ALBERDINGK THYM, J. J. CREMER, A. A. STUART, J. J. L. TER KATE, H. CONSCIENCE, A. SNELLEN, M. W. SCHELTEMA, J. TER HEEW, W. BRUKKER, W. J. VAN ZEGELEN, H. C. ROGGE, J. B. BIETSAP, G. KELLER, Dr. K. P. LINDO, T. VAN WESTHEENE Wz., F. A. T. DELFRAY, EDZ.

Reeds zijn in het Boek verschenen:

1. **J. J. Cremer,** 't Paauwenveerke.
2. **J. Van der Hoeven,** De vervreemding en bewerkelijking der dieren.
3. **Jakob Simon,** De dwaleen.
4. **D. Bierens de Haan,** Het Bijbel.
5. **J. Ter Gouw,** Kijkjes in de oude schoolwereld. I.
6. **W. H. Beer,** Kaartenkunde.
7. **C. E. H. Alberti,** Pakhuis. Een boomtuinbeeld.
8. **J. J. L. Ten Kate,** Antoinette's Pensionaatschool zonder pensien. Vertellingen van de zusters.
9. **W. Vreggink,** De Telegraphie.
10. **G. Keller,** De Jeus Van Roorden en zijn geslacht. Een Kluchtspel.
11. **A. A. Stuart,** Oude geschiedenis. I.
12. **N. W. P. Rauwenhoff,** De hemelen.
13. **H. Hoogmans van Berkeren,** Gewes dengt en met een levenje.
14. **P. Van der Borg,** De zwerwerp.
15. **J. Van Lennep,** Bloemlezing uit zijne gedichten.

De volgende nummers zullen bevatten:

16. **D. De Loos,** Zenuwen en ziek.
17. **H. C. Van Hall,** De natuurlijke geschiedenis van den bodem van Nederland.
18. **H. C. Rogge,** Nederlandsche volkeromen. I.
19. **W. C. H. Staring,** Oud nieuw voor den Nederlandschen landbouw. I.
20. **O. Damme,** Koffie, thee en chocolade.
21. **F. W. C. Kreeke,** De wet der stormen.
22. **D. Lebeck,** De dood, physiologisch beschouwd.
23. **T. Van Westheene Wz.,** Schetsen uit de jaren.
24. **W. H. Logeman,** Zichels.
25. **De oude Heer Smits,** Typus.
26. **H. W. Scheltema,** Woensdagavond in vroegere en in onze dagen.
27. **P. C. Hooft,** Het jaar 1572.
28. **H. Conscience,** Herinnering uit zijne werken. I.
29. **J. T. Buys,** Volkshuishoudkunde.
30. **F. S. T. Betgen,** Verhalingen en aanmerkingen.
31. **F. Kaiser,** Populaire sterrekunde. I.
32. **A. Lamarre,** Ontwikkelingsgeschiedenis van den vrijen handel.
33. **E. Laurillard,** Een tocht naar Sidon.
34. **J. Van Vloten,** Nederlandsche volks-, boer- en kinderspelen.
35. **L. Van den Heuvel,** Dichterlijke arcadie. Vertaald door W. J. Van Doorenen. I.
36. **J. B. Bietsap,** Wapenkunde of heraldiek.
37. **W. Van de Poll,** Nederlandsche volksfeesten.
38. **M. A. Peek,** Kassel de Gouden.
39. **G. D. J. Schotel,** De Hollandsche keuken der 17de eeuw.
40. **J. Ter Gouw,** Kijkjes in de oude schoolwereld. II.
41. **T. C. Winkler,** Verzwelingen.
42. **J. J. Cremer,** Jenny Jongk.
43. **A. Thiers,** Napoleon I en Pruisen. I.
44. **H. Witte,** Een gebeurt.
45. **G. Van der Linde** (de Schoolmeester), De Leidsche Studenten in 1850 en 1851.
46. **J. Geel** en **Adam Simons,** Lid der pers en der politie.
47. **J. Van Lennep,** Schetsen en tekeningen, uit zijne literarische werken.
48. **W. De Jong,** Bouwmaterialen te Vorden, Eibergen. I.
49. **D. J. Coster,** Boomen en bosschen.
50. **H. C. Rogge,** Nederlandsche volksromen. II.

Het doel van deze uitgave is beldijk, en wij mogen juist in de beweering, die dit grondslag ervan uitmaakt, dat bij de weinig tijd en het zo geld voor beiden heeft, dan zoveel tot heem zal aangemoedigd worden, zoeken bij voor hetzelfde onder de lezers

Brief van 16 oktober 1871: Naar de brief.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant, 2 oktober 1872:

mijn waarde heer redenaar, 't volk kwam niet om nuttige lessen te hooren, maar om zich op zijn vrijen zondagavond te amuseeren.

Wij, voor ons, gelooven dat onze novellisten de rechte personen zijn voor 't houden van volkslezingen, en al zijn zij zelf niet present, hun geschriften staan ons ten dienste. De novellen van Cremer leenen zich daar uitstekend toe; de sproken en vertellingen van Schimmel zouden zeker ook succès hebben; trouwens, iemand, die goed thuis is in onze hedendaagsche litteratuur, zal het niet aan stof ontbreken. Niet alleen dat 't volk zoo aangenaam bezig gehouden wordt; maar menige les, onder ernst of scherts verborgen, treft doel juist omdat zij niet als *les* gegeven wordt. Zoo verhaalde ons onlangs iemand den indruk, door 't lezen van 't Pauwenveerke van Cremer teweeggebracht. Een doodsche stilte heerschte in de zaal, in gespannen aandacht hingen allen aan de lippen van den redenaar, en toen 't volk zich na afloop verwijderde, ging het niet als gewoonlijk luidruchtig opgewonden heen, maar stil, bedaard, onder den indruk van 't gehoorde, even als of het de kerk verliet. 't Verhaal is ook stichtelijker dan menige preek.

Dat men verder alles aangenaam moet inrichten, zoo

Afbeelding bij editie 1872:

Hoornsche courant, 20 oktober 1872:

klein met de kleinen. Van hier, dat men van hulp-onderwijzers, in 't lezen, schrijven, rekenen wezenlijk voldoende, bij 't examen antwoorden ontvangt, als deze. Op de vraag welke boeken hebt gij zoo! gelezen? Antwoord, na lang bedenken: »'t Pauweveerke van Cremer". Wat was een stadhouder? Antw. »De stadhouder regeerde 't land, en raadpleegde daarbij de Staten-Generaal". »Plaats de globe in dien stand, waarin d' aarde staat met betrekking tot de zon. d' Examinandus zette de globe rechtstandig op d' ecliptica." —

Utrechtsch provinciaal en stedelijk dagblad, 5 november 1873:

Zeist, 4 Nov. Op de eerste Nuts-verg. van ons depart. vervulde de heer J. J. Cremer uit 's Hage gister avond de spreekbeurt, en vergastte het talrijk opgekomen publiek op de prachtige voordracht van een zijner altijd schoone Overbetuwsche Novellen; getiteld: »het Pauweveerke." Bij uitzondering was ditmaal de toegang ook voor niet-leden der Maatschappij opengesteld tegen betaling van *f* 1 de persoon, waarvan een ruim gebruik werd gemaakt.

Winschoter courant, 31 januari 1874:

Oude Pekela, 29 Jan. De derde Volksvoordracht had gisteren avond ten huize van *L. H. Pott* plaats. Als spreker trad op de heer Dr. *H. van Veen*, *Jr.*, die zijn hoorders vergastte op »'t Pauweveerke", een Overbetuwsche vertelling van *J. J. Cremer*. De hh. *J. C. Bakker* en *A. Ufkes* leverden de bijdragen: »Gerrit de veer" en »De Oude", beide stukken gedichten van Withuis.

Apeldoornsche courant, 26 december 1874:

(Ingezonden).

EPE, 21 December. Heden avond had alhier de eerste Vergadering van Nut en Genoegen plaats. Nadat de Voorzitter de talrijk opgekomen Leden een welkomst had toegeroepen, betrad de Heer Bello uit Deventer, die weder even als vroeger meermalen geheel belangeloos aan de roepstem van het Bestuur had voldaan, het spreekgestoelte, en droeg op eene meesterlijke wijze *het paauwenveerke* van Cremer voor, zoodat het publiek geheel was opgetogen. — Ook de beide andere stukken, door ZEd. voorgedragen, vielen zeer in ieders smaak. Na afloop bedankte de Voorzitter den Heer Bello voor het vernieuwde bewijs van belangstelling in de vereeniging en verzekerde dat men het hier zeer op prijs zou stellen, als men nog dikwijls op de medewerking van dezen talentvollen spreker mogt rekenen, 't geen met algemeen applaudissement werd begroet.

Algemeen handelsblad, 26 januari 1877:

mijn waarde heer redenaar, 't volk kwam niet om nuttige lessen te hooren, maar om zich op zijn vrijen zondagavond te amuseeren.

Wij, voor ons, gelooven dat onze novellisten de rechte personen zijn voor 't houden van volkslezingen, en al zijn zij zelf niet present, hun geschriften staan ons ten dienste. De novellen van Cremer leenen zich daar uitstekend toe; de sproken en vertellingen van Schimmel zouden zeker ook succès hebben; trouwens, iemand, die goed thuis is in onze hedendaagsche litteratuur, zal het niet aan stof ontbreken. Niet alleen dat 't volk zoo aangenaam bezig gehouden wordt; maar menige les, onder ernst of scherts verborgen, treft doel juist omdat zij niet als *les* gegeven wordt. Zoo verhaalde ons onlangs iemand den indruk, door 't lezen van 't Pauwenveerke van Cremer teweeggebracht. Een doodsche stilte heerschte in de zaal, in gespannen aandacht hingen allen aan de lippen van den redenaar, en toen 't volk zich na afloop verwijderde, ging het niet als gewoonlijk luidruchtig opgewonden heen, maar stil, bedaard, onder den indruk van 't gehoorde, even als of het de kerk verliet. 't Verhaal is ook stichtelijker dan menige preek.

Dat men verder alles aangenaam moet inrichten, zoo

Zutphensche courant, 22 januari 1878:

Aalten, 19 Jan. De Betuwsche- en Overbetuwsche novellen van Cremer zijn zeker aan niet velen onzer lezers geheel onbekend, en wij mogen gerust aannemen dat menigeen bij de lezing er van oogenblikken van waar genot heeft gesmaakt. En mag ook al niet elk dezer novellen evenzeer bevallen, dat er echte juweeltjes onder gevonden worden, zal ieder, die er kennis mede maakte, gaarne willen toestemmen. Doch om deze recht te genieten en te waardeeren moet men ze niet enkel lezen, men moet ze hooren voordragen. Dat ondervonden wij nog gisteren avond toen de heer Stiemens op de vergadering der Leesvereeniging »Het Pauweveêrke" voordroeg. Hadden wij vroeger deze novelle meer dan eens met ingenomenheid gelezen, - dat ze zóó mooi was wisten we nog niet. En werkelijk, zulke stukken moet men hooren, om ze ten volle te genieten. Maar dan moeten ze ook goed voorgedragen worden, en dit is moeilijker dan menigeen zoo oppervlakkig zou vermoeden. Daarom te meer hebben wij een woord van lof, maar ook van hartelijken dank voor den Spreker, die zich op zoo voortreffelijke wijze kweet van eene lang niet gemakkelijke taak. De diepe stilte en de gespannen aandacht onder - en de luide toejuiching na de lezing toonden, dat het hem volkomen was gelukt zijne talrijke hoorders te boeien en hun Cremers schoone novelle in waarheid te doen genieten. Hoewel de voordracht van dit stuk voor een gedeelte na de gewone pauze plaats had, was de heer S. evenwel genoodzaakt geweest het stuk eenigszins te bekorten, dat zeker door hen, die het niet kenden, ook niet gemerkt werd. Na een tweede korte pauze werden nog bijdragen geleverd. Deze bestonden uit een gedicht van P. J. Kastelein, getiteld: »de Krijg", dat door den heer Navis werd voorgedragen, waarna de eerste Spreker besloot met twee stukjes: »de Pluisrok" en »de onnoozele President", waarvan de komische voordracht geheel in overeenstemming was met den boertigen inhoud.

Twentsche courant, 23 maart 1878:

Beurs te Hengelo.

Voordracht

VAN HET

„Pauwenveerke"

van den Heer J. J. CREMER
op **Woensdag 27 Maart** namiddags 7¾ uur.

Entrée f 1,25 bij inteekening vóór Zondag en **f 1.50** buiten inteekening.

Alleen inteekenaren kunnen des middags van 12—1 uur plaatsen à 10 cent bespreken.

Middelburgsche courant, 22 juli 1878:

— Den 26en Juli a. zal te 's Gravenpolder de algemeene vergadering der Zuid-Bevelandsche onderwijzers-vereeniging gehouden worden. De punten van bespreking op deze vergadering zijn:

1. Welke is de beste methode voor het taalonderwijs op de lagere school.

2. Wanneer kan men zeggen, dat er op de lagere school te veel tijd besteed wordt aan het rekenonderwijs.

Bovendien zal er een wedstrijd in het spreken voor de vuist gehouden worden door hulponderwijzers met hoofdakte en zonder die akte.

Voor de eerste categorie zijn de onderwerpen: 1. Suiker; 2. Vergelijking tusschen Lodewijk XVI en Willem V; 3. Bespreking van 't Pauweveerke, van Cremer.

Voor de andere categorie: 1. Herkauwende dieren; 2. Zeestroomingen; 3. De inrichting van 't Nederlandsch staatsbestuur.

— In de *Staats-courant* van heden wordt medegedeeld het verslag van den directeur en de leeraren van 's rijks veeartsenijschool omtrent het natuurkundig examen voor aanstaande veeartsen.

Daaraan ontleenen wij, dat van de 13 candidaten, die zich aangemeld hadden, aan twaalf het diploma voor met goed gevolg afgelegd natuurkundig examen is uitgereikt. Aan den overblij-

Nieuws van den dag, 8 januari 1880:

WATERSNOOD.

Eenige ongeëvenaarde aanbieding ten voordeele van de noodlijdenden door watersnood.

Voor slechts *f* 3.50 Tien deelen, bevattende: 25 Novellen en Vertellingen van J. J. CREMER, als: Grietje op het Höningsarf, — 't Kriekende Kriekske. — Driemaal gezien. — Wat ik hoorde en zag in den Spoorwagen enz. — Naar omhoog. — Het jawoord. — Een Oudejaarsavond. — Tonen in den Nieuwjaarsmorgen. — Zes schetsen in eene lijst. — Aan 't kleine rivierke. — Kruzemunje. — van Binnen en van Buuten. — Bruur Joapik. — 't Pauweveerke. — Kees Springer binnen en buiten de kerk. — Arme Samuel. — Op de Knieborst. — 't Blinkende Hoanje. — Op den Zolder. — Portretten. — Een Winteravond. — Mijn oude Jacob. — Wouter Linge. — Wat Vader Harmen vertelt.

Niettegenstaande dezen buitengewoon lagen prijs van slechts *f* 3.50 (De eerste uitgave kostte *f* 12.50) bieden wij hierbij nog aan als cadeau het beroemde boek van HILDEBRAND: de Camera Obscura. Inhoud: Jongens. — Kinderrampen. — Een beestenspel. — Een onaangenaam mensch in den Haarlemmerhout. — Humoristen. — De familie Statok. — De aankomst. — De ontvangst. Hildebrand ziet de stad en Pieter verstout zich pot te spelen. Het Diakenhuismannetje vertelt zijn historie. — Er komen menschen op een kopje thee om verder het avondje te passeeren. — Pieter is waratje verliefd en hoe wij uit spelevaren gaan. — Varen en Rijden. — Genoegens smaken. — Een oude Kennis. — Hoe warm het was en hoe ver. — Hoe aardig het was. — Hoe voortreffelijk zij was. — enz. enz. (Om den geheelen inhoud op te sommen zou te lang zijn, genoeg zij het dat wij hier slechts één derde vermeld hebben.)

Niettegenstaande den lagen prijs van *f* 3.50 en het beroemde boek als premie er bij cadeau, wordt van elk verkocht Exemplaar 50 Cts. afgezonderd en aan de *Watersnoods-Commissie* alhier ter hand gesteld. Mochten wij even gelukkig zijn in het bijeenbrengen van aardige, nogal beteekenende sommen zoals bij vroegeren Watersnood.

Naar buiten op ontvangst van Postwissel bij GEBROEDERS KOSTER, Leliegracht, Amsterdam.

Apeldoornsche courant, 12 juni 1880:

In den Haag is in de vorige week overleden de heer J. J. Cremer, de bekende Geldersche novellenschrijver, die ook aan zoovelen menig genoegelijk uur heeft verschaft, wanneer hij als spreker optrad en de kinderen zijner fantasie op zijne eigenaardige en gevoelvolle wijze ten gehoore bracht. Zijn „Pauweveerke", zijn „Kruuzemuntje" en andere zijner Overbetuwsche novellen zullen nog lang onder ons voortleven.

Zierikzeesche nieuwsbode, 22 december 1887:

38ste Openbare Vergadering
DER REDERIJKERSKAMER
„DE WATERGEUS",
te Renesse,
in de Herberg van den Heer L. J. KAPPERS,
OP DEN TWEEDEN KERSTDAG.
Aanvang zeven uur. Entrée 49½ Cent.
Opening door den Eere-Voorzitter den WelEd. Heer J. HOOGENBOOM Bz., bij gelegenheid van het 15-jarig bestaan der Vereeniging.
OP TE VOEREN STUKKEN:
I. Hoogmoed komt voor den val.
Tooneelspel in 7 tafereelen, bewerkt naar Cremers „Pauweveerke".
II. Kort van Memorie.
Blijspel in één bedrijf.
VOLKSVOORSTELLING,
op Zaterdag 24 December 1887.
Entrée 15 Cent.

Jan ten Brink – Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde, dl. 2, 1888:

Welk een gloed in de voordracht, als hij den opgeblazen dom-trotschen boer uit het 'Pauweveerke' in zijn sjees doet voorthollen over den weg; hoe zacht en teeder klinkt de stem van Kruuzemuntje, als zij grootmoeder voorleest uit het sprookjesboek; hoe ongeloofelijk grappig bootst hij den verwaanden lach van Lammert, den bouwknecht, na, als deze in de pronkkamer van vrouw Willems eene rede houdt tegen het portret van Van Speyk, omdat hij hoopt met de mooie Triene van 't Putterserf te trouwen; welk eene schalkheid, als hij eene Overbetuwsche Julia met een dito Romeo doet vrijen onder het kersenplukken, of onder den hooiwagen in den regen, of bij het hek in het weiland voor dag en voor dauw; welk eene kracht, als hij den veerman

Nieuws van den dag, 19 januari 1893:

De Vereeniging »de Unie,« in wier bijeenkomsten zoovele belangrijke politieke en maatschappelijke vraagstukken aan de orde worden gesteld en behandeld, had gisterenavond hare leden tot het bijwonen eener letterkundige vergadering uitgenoodigd. Een belangstellend publiek volgde er den Heer P. H. Lamberts Jr. bij de voordracht van Cremer's Paauwenveerke, dat op uitnemende wijze in hem een vertolker vond, gelijk de herhaalde levendige toejuichingen bewezen.

Limburger courier, 28 oktober 1893:

Een „lieve" krant.

— Lazen we voor eenige dagen in de couranten, dat de heer Daniël De Lange een critiek had geschreven over de opvoering van een toonwerk, dat niet was uitgevoerd, thans doet zich hetzelfde geval voor hier te Roermond. De Nieuwe Koerier geeft in zijn nummer van gisteren een kort verslag over de lezing van den heer Lamberts in het genootschap van Natuur- en Letterkunde. Het blad zegt: „'t Pauweveerke" van Cremer is eene novelle, die steeds met genoegen gelezen wordt, doch nu — vernomen uit den mond van den kundigen heer Lamberts — was het lieve verhaal er te schoner om, enz. Nu weten onze lezers reeds, dat de heer Lamberts wel van plan was „'t Pauwerveerke" voor te dragen en stond dit ook op het programma, doch bleef deze novelle geheel achterwege en werd in de plaats daarvan „Bruar Jopik" door hem gekozen! Eene voordracht lief vinden, die niet werd gehouden, 't is lief!

Leeuwarder courant, 25 november 1895:

Zaal - VAN DER WIELEN.

Maandag 2 December 1895,

's avonds 7½ uur,

LEZING

van den Heer J. N. BRESSON.

't Paauwenveerke van J. J. Cremer.

Entrée bij inteekening *f* 0.75.

„ buiten „ „ 1.—.

De inteekeningslijst circuleert.

Brinkman 1901-1910:

—— voor het Nederlandsche volk. [Nieuwe uitg. van Leidsche herdrukken]. Leiden, A. W. Sijthoff's Uitgevers-maatschappij. 1909. 10 dln. kl. 8o. geb. f 5.—; afz. dln geb. à f 0.60.

Deel I. J. J. Cremer, Grietje op 't Heuningsarf enz. 11 novellen.

Deel II. J. J. Cremer, 't Pauweveerke enz. 10 novellen.

Deel III. J. J. Cremer, De Betuwsche neef enz. 8 novellen.

Haarlemsch dagblad, 14 januari 1903:

log), gaf spreker den hoofdschotel van den avond ten beste en wel de Over-Betuwsche novelle van J. J. Cremer „'t Pauweveerke".

Deze novelle, in hoofdzaak hierop neerkomende, dat hoogmoed gestraft wordt, werd door den spreker in het dialect voorgedragen en wel zóó, dat aan het einde daarvan een langdurig applaus hem ten deel viel.

Dat applaus was dan ook de oorzaak dat de spreker zich liet verlokken nog een viertal gedichtjes voor te dragen uit een onuitgegeven bundel van een jong, hedendaagsch dichter, waarvan hij het belachelijke, deed uitkomen. En dat de lachlust van de toehoorders opgewekt werd, behoeft geen betoog.

De volgende week wordt de spreekbeurt vervuld door den heer W. Otto.

Leidsche herdrukken, 1905:

Union fraternell, 20 oktober 1906:

Zaterdag 27 October.
's-Hertogenbosch. De Edelmoedigheid. Papenhulst F 95, 's av. 8 uur.
Ledenbijeenkomst.
Nijmegen. St. Lodewijk. Waldeck-Pyrmontsingel, 's av. 7½ uur.
Jongelieden-Vereeniging „Excelsior".
Onderwerp: 't Pauweveerke van Cremer.
Spreker: Br.·. Waal uit het O.·. Apeldoorn.

Het vaderland, 20 april 1907:

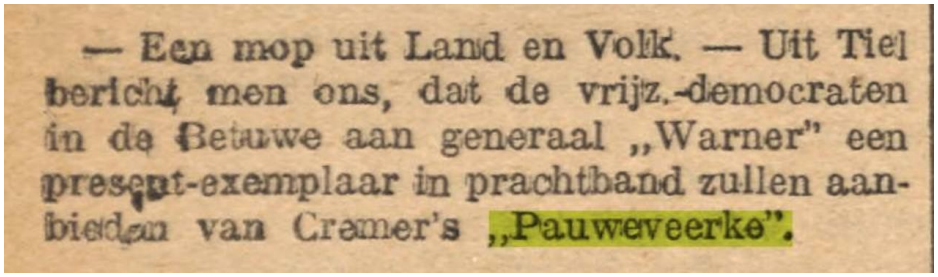
— Een mop uit Land en Volk. — Uit Tiel bericht men ons, dat de vrijz.-democraten in de Betuwe aan generaal „Warner" een present-exemplaar in prachtband zullen aanbieden van Cramer's „Pauweveerke".

De standaard, 30 augustus 1909:

Van uit de »nauwe straten« tusschen »hooge muren« scheen het daar buiten één-en-al idylle.

Ook de dorpsvertelling onzer dagen dankt er haar bekoring aan. *Cremer's* roem is heel wat getaand, maar het *Pauweveerke* en het *Kriekende Krieksche* zijn toch nog niet vergeten.

Alkmaarsche courant, 18 december 1909:

UIT OUDE-NIEDORP.

Donderdagavond werd ten huize van den heer A. Mijts te Verlaat een bijeenkomst gehouden van „Nut en Genoegen." Na het woord van welkom droeg de heer Tj. Bouma een gedeelte voor van „Pauweveerke," Betuwsche novelle van J. J. Cremer.

Dan volgden meer humoristische bijdragen: 1e fragment uit „Een huishouding van Jan Steen" door Is. van Rennes; 2e In „de Kemphaantjes" door J. van Maurik Jr. en 3e „Niets te doen" door Marcellus Emants. Een der dames droeg nog voor het bekende gedicht: „Het jurkje."

De voorzitter brachtnu de sprekers dank voor hun bijdragen, bijzonder den eersten spreker, uitte een wensch tot spoedig herstel van de afwezige zieke leden en sloot na mededeeling, dat 20 Jan. a.s. de volgende vergadering wordt gehouden, deze gezellige bijeenkomst.

Nieuwsblad voor den boekhandel 26 november 1912:

Dorhout, U. G.: «'t Pauweveerke». Tooneelspel in 4 bedrijven. [7 m., 2 vr.]. Bewerkt naar Cremer's novelle «'t Pauweveerke» uit «Overbetuwsche novellen». Drieborg, J. Bakker. 8⁰. [22×14]. (56 blz.). *f* -.75

De bode, 14 juni 1912:

uw aandacht te vestigen op de eenvoudigen van geest. Wat dunkt u van Justus van Maurik? Of van Cremer? Juist van Cremer! Nemen we zijn Overbetuwse Novellen met zijn soms wat zoetelike, maar toch ook vaak zo raak getekende tiepen. Boer Hannes Balders uit het Pauweveerke — de groote Hannes. Die 24 paarden in het tuig liegt, die links en rechts van uit ziin sjees de mensen zijn groet toezwaait: Dag Jansen! Dag Teunis! enz. Boer Hannes: „De minsen, ze lachen d'r um." Tot hij in 'n dolle ren zijn kop haast te pletter loopt tegen 'n eenvoudige Wegwijzer... Maar, er is beterschap mogelik. Zijt met ootmoedigheid bekleed — las Hannes zijn dochter haar vader voor, toen de duivel weer wakker in hem werd. Als Ge dat wijze woord verstaan hebt, dan inderdaad is er beterschap mogelik.

Thans echter, meneer, is het zover nog niet. Niet spottend, maar hoog ernstig moet ik *tans* nog, helaas, de Utrechtse student uit het Pauweveerke nazeggen:

„Bezoer meseu, voes êt en foe meseu."

J. L. VAN OVERBEEKE.
Ond. a. d. Leerschool.

Texelsche courant, 14 februari 1915:

UITVOERING
van de
Rederijkerskamer O.d.A.
in het lokaal van den Heer A. P. EELMAN te de Waal, op Zondag 14 Februari, 's avonds half 8.

Opgevoerd zal worden:

1. 't Pauweveerke,
tooneelspel in 4 bedrijven door U. G. Dorhout, uit Overbetuwsche novellen van Cremer.

2. Barbier-Brugwachter.

3. Met de X-stralen.

Entree 30 cent.

Na afloop Bal.

Het Bestuur.

Nieuwe Hoornsche courant, 12 februari 1921:

— BERKHOUT.

Alhier zal de Rederijkerskamer „Concordia" een uitvoering geven met 't Paauweveerke van U. G. Dorhout en De Buste van Jan C. de Rooij door Mevr. Nelly Hoekstra-kaptein. Beide stukken zijn goed gekozen en de schrijvers er van staan bij uitstek bekend. Mogen de spelers goed in hun rollen zitten dan wordt het voor „Concordia" een avond van succes.

(Wij plaatsen deze aanbeveling gaarne en de recensie na afloop eveneens; moge de vereen. ook eens om het „Nieuwsblad" denken. — Red.)

Tubantia, 3 april 1924:

UITVOERING

op ZONDAG 6 APRIL, des avonds 7.30 uur, in IRENE,

door de Tooneelclub van „U D I",

van: „'T PAUWEVEERKE",

tooneelspel in 4 bedrijven door H. G. DORHOUT.

Plaatsbespreking Zaterdag 5 April, 's avonds 7 uur.

Stemmen des tijds, 1924:

Allereerst de Over-Betuwsche novelle van K. Lantermans, „Vier verjaorsdage van Kochius"[1]).

Het genre Over-Betuwsche novellen is in onze letterkunde zeer bekend door de bundels van J. J. Cremer uit het midden der vorige eeuw. Zelfs hebben „'t Pauweveêrke", „'t Kriekende kriekske", „Kees Springer in de kerk", „De reis van Gerrit Meeuwsen en zien zeun naor de Amsterdamse Karmis" e. d. langen tijd een buitengewone populariteit genoten. De vrijwel eenige vertegenwoordigers van het soort, karakteristiek in hun locale kleur, geestig dikwijls ook en levendig van uitbeelding, hadden deze novellen veel, dat die populariteit verklaren kan, en, ofschoon deze zwaar geleden heeft van de felle tachtigersstormen, geheel verdwenen is ze nog altijd niet. Toch — het is al dikwijls genoeg gezegd en bewezen — misten Cremers verhalen, bij al hun qualiteiten, elke diepere visie op karakters. De menschen uit deze novellen zijn geen menschen, maar gepersonifieerde deugden of ondeugden. Niet een hoogmoedige is de hoofdpersoon uit „'t Pauweveêrke, maar de hoogmoed, Gijs Meeuwsen is niet een onbeholpen slungel, maar de onbeholpenheid; er is geen psycho-analyse, maar dik-opgelegde bedoeling. En dit doorgaande gebrek van alle novellen heeft de belangstelling in onzen tijd zeer sterk doen verminderen.

Schager courant, 13 maart 1926:

CONCERT,

te geven door de

Harmonie „De Eendracht"

op Zondag 14 Maart 1926,

in lokaal JONKER

te KOLHORN,

afgewisseld door

't Pauweveerke,

Tooneelspel in 4 bedrijven,
door U. G. Dorhout.

Aanvang 8 uur.
Entrée f 0.50, plus belasting.

Openbare UITVOERING

Het vaderland, 31 augustus 1927:

geschreven te hebben.

't Pauweveerke wordt door Multatuli, die toch een heel ander man was dan de zachtzinnige Cremer, geprezen in zooverre dat hij schrijft nooit meer iets na die novelle van Cremer te hebben willen lezen. „Want ik vraag me af," schrijft hij in „Wijs mij de plaats waar ik gezaaid heb", „welke kleine plaats er over blijft voor waarheid in de harten der lezers, als er zooveel sympathie kan worden opgewekt door een verzinsel. Als den heer Cremer eenmaal een dieptreffende wond werd geslagen, zou niemand gelooven aan de oprechtheid zijner smart. „De jammerkreet van den mensch", vervolgt Multatuli, „zou onopgemerkt wegsterven, omdat ieder zich den toon zou herinneren, dien de artist wist aan te slaan, en ik zelf acht me bij het aanschouwen van een werkelijk gebeurde ramp niet in staat tot dieper meegevoel dan de aandoening die me bezielde bij den dood van het boerejongetje, dat een offer werd van den hoogmoed zijns vaders."

31 augustus 1927:

geschreven te hebben.

't Pauweveerke wordt door Multatuli, die toch een heel ander man was dan de zachtzinnige Cremer, geprezen in zooverre dat hij schrijft nooit meer iets na die novelle van Cremer te hebben willen lezen. „Want ik vraag me af," schrijft hij in „Wijs mij de plaats waar ik gezaaid heb", „welke kleine plaats er over blijft voor waarheid in de harten der lezers, als er zooveel sympathie kan worden opgewekt door een verzinsel. Als den heer Cremer eenmaal een dieptreffende wond werd geslagen, zou niemand gelooven aan de oprechtheid zijner smart. „De jammerkreet van den mensch", vervolgt Multatuli, „zou onopgemerkt wegsterven, omdat ieder zich den toon zou herinneren, dien de artist wist aan te slaan, en ik zelf acht me bij het aanschouwen van een werkelijk gebeurde ramp niet in staat tot dieper meegevoel dan de aandoening die me bezielde bij den dood van het boerejongetje, dat een offer werd van den hoogmoed zijns vaders."

Opregte Steenwijker courant, 23 november 1929:

— Op veler verzoek zal de volgende week Donderdag in het gebouw der N.C.G.O.V. alhier o.m. worden opgevoerd „'t Pauweveerke", bewerkt naar de bekende novelle van Cremer. Men leze verder de advertentie.

Ina Boudier-Bakker – De klop op de deur, 1930:

Naar huis loopend, struikelend soms doordat zij slecht oplette, dacht zij hoe graag zij een hond gehad had nu Annètje getrouwd was. Maar Goldeweijn hield niet van honden. 't Was zoo stil in huis, zoo stil, met een man die nooit sprak. Als kleine Francientje grooter werd, zou zij niet meer overal zoo armoedig alleen zitten. Want Annètje had het druk. Haar dochtertje verzorgen, haar huishouden - en dan nam Frederik haar mee naar al wat de moeite waard was op kunstgebied. Ook hadden ze een uitgebreide conversatie gekregen.

Zij zagen bij Van Lier Louise Wolff Catherine Howard spelen. De mooie vrouw met haar zingende stem - wonderlijk mengsel van natuur en kunst noemde Jacob Leedebour het - boeide en roerde Annètje zeer.

Maar in Odéon waar Cremer zijn Pauweveerke voordroeg, genoten zij en haar moeder nog meer, kinderlijk meegesleept in het sentimenteel verhaal.

Moeder zag zij veel, maar aan haar vader dàcht Annètje het meest. Dikwijls als zij uit geweest was, vond zij hem thuis in den leunstoel zitten: soms ook kwam hij, even staande naar zijn kleinkind kijken. Hij keek met zijn oplettende ernstige oogen in de wieg, gaf zijn dochter een zoen en was weer weg.

Arnhemsche courant, 15 oktober 1936:

HISTORISCHE JONGEREN.

Op Donderdag 5 November zal te Westervoort in het gebouw Rehoboth een propaganda-avond voor Chr. Hist. Jongeren gehouden worden.

Als spreker treedt op mr. J. W. U. Doornbos uit Arnhem met het onderwerp: de taak der Chr. Historischen in dezen tijd.

In de tweede helft van den avond zal worden opgevoerd: „Het pauweveerke", bewerkt naar de bekende gelijkluidende novelle van Cremer.

Verwacht wordt dat ook de plaatsen La-

De Amsterdammer, 16 november 1937:

Cremer, de man uit de Bêtuw kwam met zijn fijne Betuwsche novellen. Ondanks het moraliseeren, dat in dien tijd in de lucht zat, zijn ze als volksvertelsels en als litteraire schetsen zeer de moeite waard om te lezen. Ik noem hier het Pauweveerke, waarin een boer geteekend wordt. Een Boer, zooals we ze allen welkennen. Trotsch, eigengereid, maar die diep en innig van zijn zoontje houdt. Een levend mensch!

Heel anders brengt Beets het er af. Hij beziet den boer met de oogen van den dominé

Brinkman 1938:

Cremer, J. J.: 't Pauweveerke. Gron., P. Noordhoff. 1938. 8o. 16 × 11⁵. 87 blz. [De kleine boekerij. Een serie voortbrengselen uit de Ned. letterkunde, voornamel. ten dienste van het m.u.l.o. Uitgeg. en van inleidingen en aantekeningen voorz. door J. J. Borger en F. J. Schmit. No. 3]. fl. 0.55.

—— Romantische werken. 12 dln. (Sijthoff). *Partic. prijs opgeheven.*

De volkskrant, 25 oktober 1980:

„'t Was 'en oavend as room, zoo zuut, zoo mild, zoo smêjig. Heit, miserabel heit was 'et doags gewèst; die van de merkt uut stad weerum kwiemen, zeijen dat 'et weerglas vief en negentig groad had gestoan, en dat 'r van de hits twee minsen mors dood gebleven, en drie keujes op de merkt woare kapot gegoan." Zo begint het verhaal „'t Paauwenveerke" van J. J. Cremer, dat in 1865 in Distels in 't weiland *werd opgenomen. Deze* Over-Betuwsche vertellingen *zijn nu, voorzien van een inleiding door H. J. Eijssens bij Kruseman in herdruk verschenen (f 37,50). Het plaatje hierboven is een van de aardige illustraties uit het boek, dat een schitterend beeld geeft van het doodarme landleven in de Betuwe in de negentiende eeuw.*

Youtube introductie van 't Pauweveerke, 2025:

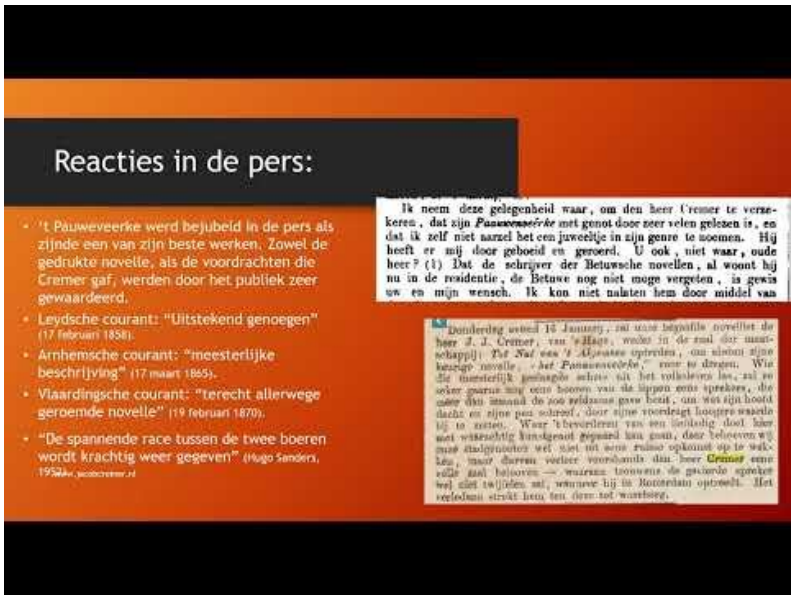

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 17 augustus 2025.